שאם נטע והבריך והרכיב מותר וכי תימא שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודת כוכבים ומי שני ליה והתניא שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא [א]שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן [ב]שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א [ג]בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א כדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא (א) אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן [ד]נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה [ה]באחרים כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן (ב) אמר להו לדידי [ו]זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי (ג) מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי:

מתני'

והבריך והרכיב. (ד) אם הבריך או הרכיב יחור של ערלה באילן זקן מותרים פירותיהן מיד אע"פ שלא מלאו להן שני ערלה דזה וזה גורם מותר וה"נ אמרינן בעלמא [ד] ילדה שסיבכה בזקנה בטלה. לשון אחר אם נטע האגוז של ערלה שהוא איסור הנאה ולכשיגדל ועשה נטיעה הבריכה והרכיבה באילן דהיתר מותר לאותן פירות שטוען אחר זמן באילן נמי ע"י האילן של היתר וקשיא לי בלא הבריך ובלא הרכיב נמי איכא זה וזה גורם אגוז לאיסור וקרקע דהיתר: **שני ליה לר' יוסי בין עבודת כוכבים לשאר איסורין.** דאע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא אסור: **בכרשיני עבודת כוכבים.** של תקרובת עבודת כוכבים או שעבדום: **תבור.** עד שתכלה ממנה כל שבח הזבל ותהא בורה ולא יזרענה: **תרזה.** תכחש: **מאי לאו הא.** דקתני שדה תזרע ר' יוסי היא דשמעינן ליה דאמר [ה] גבי ערלה זה וזה גורם מותר ה"נ תזרע והזרעים גדלים ע"י זבל דאיסור וקרקע דהיתר (ה) דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא אמתני' ופרה תשחט ותאכל שאף היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר אכילות: **והא.** דקתני שדה תבור רבנן היא דאמרי [ו] אף היא נעשית זבל כו' והא דשרי מתני' זורעין תחתיה ירקות הא שנינן ליה [ז] מה שמשביח בנבייה פוגם בכל: **הא ר"א והא רבנן.** אבל לר' יוסי בעבודת כוכבים זה וזה גורם אסור ס"ל כדקתני מתני' ולאו משום שוחק וזורה הא שנינן ליה לעיל ולאו משום ערלה שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין: **שאור של חולין.** ושאור אחר של תרומה: **שנפלו לתוך עיסה.** של חולין: **כדי לחמץ.** עיסה זו: **אחר אחרון אני בא.** אותו שנפל אחרון אם של חולין נפל אחרון ביטל את הראשון ומותר לזרים ואם של תרומה נפל אחרון אסור לזרים: **ואמר אביי ל"ש.** דאר"א אם אחרון חולין שמותר אלא שקדם וסילק את האיסור קודם נפילתו של זה שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומצת ע"י אחר [ח] ואם לא בשביל ראשון ואפ"ה כיון דלא הוה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר זה וזה גורם וביטל שני את הראשון: **אבל אם לא קדם וסילק את האיסור אסור.** שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר: **משום דאחר אחרון אני בא.** דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר אבל היכא דנפלו בבת אחת לעולם קאמר לך זה וזה גורם מותר ס"ל: **נטל הימנה עצים.** מן האשרה. מתני' היא: **חדש יותץ.** שהרי נעשה והוחזק מאיסורי הנאה: **ישן.** שכבר הוחזק ואין היסקו לחזקו אלא לאפות: **יוצן.** שלא יאפו בהיסק זה ונמצא שלא נהנה: **אפה את הפת.** בין בחדש שלנגו וחזר והסיקו בעצי היתר בין בישן בהיסק של עצי איסור הוה ליה בתרווייהו זה וזה גורם שהפת שנאפית בו בחדש בהיסק שני באה ע"י גורם דאיסור שנתחזק בהן התנור מראשיתו וגורם היתר דהאי היסק וקתני הפת אסורה לר"א עד שיוליך הני דמי עצים דאיסור לים המלח. אלמא זה וזה גורם אסור: **אלא רבנן דשאור.** פליגי עליה ואמרי זה וזה גורם מותר דקתני אפי' נפל איסור בסוף (ו) וכ"ש נפלו בבת אחת מותר עד שיהא באיסור לבדו כדי לחמץ: **אלא לעולם הא.** דקתני שדה תזרע ר' יוסי (ז) דשמעינן ליה גבי ערלה דאמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקאמר (מג.) שוחק וזורה לרוח ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וטעמא לאו כדשנינן (מח.) משום דאזיל לאיבוד הוא ודקשיא לך ר' יוסי דמתני' דנבייה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידכו דקאמריתו זה וזה גורם אסור דקאמרי אבל לא בימות החמה מפני שהצל יפה להן אודו לי נמי בימות הגשמים דליכא נמי גורם דנבייה ורבנן אמרי ליכא גורם לאיסור דמה שהשביחו בנבייה פגמו בכל: **בזבל עבודת כוכבים.** שבא מדם פרים ועגלים הנשחטים לעבודת כוכבים דתקרובת עבודת כוכבים הן ואסורין בהנאה אבל אמר זבל זה לעבודת כוכבים אינו נאסר כדתניא (לעיל מד:) אין הקדש לעבודת כוכבים: **הלכה כר' יוסי.** דזה וזה גורם מותר:

מתני'

שאם נטע והבריך. פי' בקונט' בלשון אחרון נטע האגוז ואחר כך כשנעשה נטיעה הבריך והרכיב באילן של היתר (ח) אותו לשון עיקר ומה שהקשה בקונט' אפי' לא הבריך והרכיב נמי לא דק דלאו נקרא זה וזה גורם אלא כששניהם מעורין אחד כמו הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן וכמו זבל נבייה וקרקע דלעיל אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם ומה שפירש בלשון ראשון הבריך יחור של ערלה באילן והוי כמו ילדה הסבכה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דהתם אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור מותר כיון שבטלה בזקנה וכן משמע לשון בטלה: [ט]**שאם** נטע. וא"ת מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי (ט) טבל ומעשר שני שהן חולין ואפי' גידולי תרומה אלא שגזרו עליהן [י]בי"ח דבר וי"ל דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא אבל באיסור אכילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו: **שדה** תזרע. וכגון שאין הזבל בעין והוה ליה זה וזה גורם ומותר כדפרישית לעיל גבי נבייה: (י) **הא** רבנן. והא דשרו לעיל נטע והבריך והרכיב לאו משום דאית להו זה וזה גורם מותר אלא משום דמה שגדל מן האגוז עצמו יהא מותר ואסרי רבנן בעבודת כוכבים לעיל דאף היא נעשה זבל וה"ה לשאר איסורין: **עד** שיהא באיסור כדי לחמץ. פירוש ואז אסור אפי' יש בהיתר נמי כדי לחמץ וא"ת היכי מייתי מדרבנן זה וזה גורם מותר דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וי"ל דהכי מייתי (כ) מדר"א נשמע לרבנן דכי היכי דאסר אף בשאר איסורין ואינו מחלק רבנן נמי דשרו לא יחלקו: **דלמא** טעמא דר"א כו'. פי' ולעולם זה וזה גורם מותר: **אלא** ר"א ורבנן דעצים. משום דקאמר הא ר"א והא רבנן מהדר אפלוגתייהו דלפ"ז הדימוי הברייתות מתורצות הא ר' יוסי ורבנן לדידיה דסברי זה וזה גורם אסור והא ר"א ורבנן: **יוליך** הנאה לים המלח. פי' בקונטרס דמי עצי איסור משמע ולכך תהא הפת מותרת וקשה דא"כ אפי' בלא נתערבה נמי יש להתיר בהולכת הנאת העצים לכך נראה לפרש הנאת הפת וניחא דלא פליג ר"א ברישא (ל) חדש יותץ להתיר להוליך הנאת עצים שהוסק בהן לים המלח: **נתערבה** באחרות. לא גרס ר"ת ואחרות באחרות וכן במשנת חבילי תלתן דכלאי הכרם דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:) לא גריס ליה ומביא ראיה מדאסר שמואל פ' התערובת (זבחים עד.) ספק ספיקא ודחיק התם לאשכוחי תנא דסבר כוותיה וצריך להביא מדרבי יהודה דברייתא דרמוני באדן דאסר בספק ספיקא והולכך לדחוק סבר לה כוותיה בחדא ופליג עלה בחדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים אוסר דקאמר התם הנח לעבודת כוכבים שספיקה אסורה עד סוף העולם ואי גרסינן ליה הכא לייתו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימא וכן אי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ונימא סבר כוותיה בחדא ור"י בר ברוך אומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא אלא חדא ספיקא דה"פ ואחרים באחרים כל אותן אחרים נתערבו באחרים או אפילו רובן דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה דה"נ אמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך מאה טבעות כולן אסורות פירשו ששים למקום אחד וארבעים במקום אחד הארבעים מותרים דאמרינן איסורא ברובא איתיה[כ]:

ארג

עין משפט נר מצוה

סה א ב ג מיי' פי"ז מהל' עבודת כוכבים הלכ' י"ד ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף יח:

◆

רבינו חננאל

אמר רב מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שמותר, ותניא בהדיא דר' יוסי מודה בהא. והנה הכפניות של ערלה והאילן שניהן גורמין לזה הפרי ומודה ר' יוסי שמותר מכלל דר' יוסי זה וזה גורם מותר סבירא ליה וכי תימא לר' יוסי שני ליה איסורא דעבודת כוכבים משאר איסורי. והתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים. וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה תני חדא שדה תיזרע ופרה תשחט. ותניא אידך שדה תבור. ופרה תרזה. מאי (א) האי קתני שדה תזרע רבנן. והא דקתני תבור רבי יוסי (אומר) [היא] אפ"ה (ב) אם נזרעה שרי [אלמא] דהוא סבר זה וזה גורם מותר. ולא שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבי' לאיסורא דתרומה. ודחינן לא לעולם לר' יוסי שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבים לשאר איסורי. והני מתנייתא ר' אליעזר ורבנן נינהו דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו בתוך העיסה ואין באחד מהן שיעור כדי לחמץ את העיסה ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא. פי' אם השאור של תרומה נפל אחרון נאסרה העיסה. ואם של חולין נפל אחרון מותר והחכמים אומרים לעולם אין העיסה אסורה אלא אם היה בשאור של תרומה שיעור כדי לחמץ לבדו. ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור לשם אומר ר' אליעזר אם נפל שאור של חולין אחרון מותר אבל לא סילקו אסור. אלמא סבר זה וזה גורם אסור. ואעפ"כ אם קדם וסילק את השאור של תרומה שרי ר' אליעזר. ודחי' וממאי דטעמא דרבי אליעזר כדאביי וכו'. אלא מהא דתנן

א) נ"ל מאי לאו הא דקתני שדה תזרע וכו'.

ב) פי' דליט כזה היא בלא כפירש"י ותוס' אלא דגם ברייתא השניה סבר דזה וזה גורם מותר ולא פליגי רק בלכתחלה וצ"ע.

מסורת הש"ס

א) פסחים כו: ערלה פ"ב מי"א לקמן עג: תמורה יב., ב) פסחים כ. [לקמן ע"ב], ג) באחרות יעב"ץ, ד) [סוטה מג:], ה) [לעיל מח:], ו) [לעיל מג:], ז) [שם], ח) [צ"ל אם], ט) זהו דיבור אחד עם הך דלמעלה. רש"ל, י) [שבת יז:], כ) [וע"ע תוס' ביצה ג: ותוס' יבמות פא. ד"ה נתערבו ותוס' סנהדרין פ. ד"ה ואחרים ותוס' זבחים עד: ד"ה ואב"א],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' גמיר באיסורא אסור ואי גמיר בהיתרא מותר בין סלקיה: (ב) שם לדבריהם דרבנן קאמר: (ג) שם אודו לי מיהת. נ"ב פירוש אודו לי לסברתי דזה וזה גורם לאיסור היא ומ"ה אף ירקות בימות הגשמים אסור: (ד) רש"י ד"ה והבריך והרכיב או הבריך: (ה) ד"ה מאי לאו וכו' וקרקע דהיתר ופרה תשחט ותאכל וכו' שאר אכילות דלא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וקשיא אמתני' הס"ד: (ו) ד"ה אלא רבנן וכו' בסוף מותר וכ"ש נפלו בבת אחת עד שיהא: (ז) ד"ה אלא לעולם וכו' ר' יוסי היא דשמעי' וכו' ולא שני ליה בין עבודת כוכבים: (ח) תוס' ד"ה שאם נטע וכו' ואותו לשון וכו' באילן זקן והוי כמו ילדה שסבכה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דהתם אפי' למ"ד זה וזה גורם אסור מותר דכיון שסבכה בזקנה בטלה וכן משמע לשון בטלה: (ט) ד"ה שאם וכו' טבל ומעשר שני. נ"ב עיין בפ' כל שעה דף לד: (י) ד"ה והא רבנן וכו' נטע או הבריך או הרכיב לאו וכו' עצמו הוא מותר: (כ) ד"ה עד שיהא וכו' מדר' אליעזר נשמע לרבנן. נ"ב ולכאורה הכי דקאמר אלא רבנן דשאור שפיר פריך אלא רבנן דשאור דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין משום דבעי למימר דר"א דשאור ס"ל [אחר האחרון אין לא אפי' לא קדם וסלקיה [דבשאר איסורין] זה וזה גורם מותר אפי' לר"א: (ל) ד"ה יוליך וכו' ברישא אחדש:

◆

מוסף רש"י

אחר אחרון אני בא. שהוא גורם את החימוץ ואם נפל האיסור בסוף אסורה (תמורה יב.). **לא שנו.** דאחר אחרון אני בא ואם נפל ההיתר בסוף מותר, **אלא שקדם וסילק את האיסור.** מכיון שנפל בו היתר מיד, דהואיל וסילקו ועדיין לא החמיץ בטל והלך לו, ואע"ג דהועיל בו קצת שיטל זה אחרון לגמור חימוץ על ידו, מעכ"פ כבר בטל לו ושוב אין אחר ויעיור בו (פסחים כז:) ולא נשלם השיעור אפילו ע"י צירוף (לקמן עג:). **אבל לא קדם וסילק.** ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל, אסור, אלמא זה וזה גורם אסור (פסחים כז.). **משום דאחר אחרון אני בא.** וטעמא משום דאזיל בתר גמר מעשה, גמרו בהיתר מותר ואפילו לא קדם וסילק דליכא זה וזה גורם, גמרו באיסור אסור, אבל בבת אחת, אם נפלו כאחת דליכא גמרו באיסור, הכי נמי דשרי, דזה וזה גורם מותר (שם). **יוליך הנאה לים המלח.** דמי עצים, מכל מקום שמעינן ליה כל כמה דלא ממטי הנאה לים המלח מודה הוא לת"ק בין אחדש יותץ בין אישן יוצן בין לאיסור פת, אלמא כיון דקתני חדש יותץ אית ליה זה וזה גורם אסור (שם).